

رابطه بین حمایت‌های اجتماعی ادراک‌شده با بهزیستی روان‌شناختی: نقش واسطه‌ای سرمایه‌های تحولی

The Relationship between Perceived Social Support with Psychological Well-Being: The Mediator Role of Developmental Assets

Moradali Rezaei Varmazari
PhD Candidate of Educational Psychology
Allameh Tabatabaee University

مرادعلی رضائی ورمزیار
دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی
دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

هدف این پژوهش تعیین پیش‌بینی‌ها و پیامدهای سرمایه‌های تحولی بر پایه الگویابی معادلات ساختاری بود. به این منظور ۵۱۱ دانش‌آموز سال سوم از دبیرستان‌های شهر همدان (۲۵۶ پسر و ۲۵۵ دختر) به روش مرحله‌ای انتخاب شدند و به مقیاس حمایت اجتماعی ادراک‌شده زیمت، دالم، زیمت و فارلی (۱۹۸۸)، پروفایل سرمایه‌های تحولی (مؤسسه پژوهشی مینه‌سوتا، ۲۰۰۵) و مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف (۱۹۸۹) پاسخ دادند. داده‌ها به روش معادلات ساختاری تحلیل شد. مدل مفروض در جامعه پژوهش برآورده بود. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که نقش میانجی‌گر سرمایه‌های تحولی، در پیوند بین حمایت‌های اجتماعی ادراک‌شده و بهزیستی روان‌شناختی، مثبت و معنادار است و الگوی پیشنهادی ۵۷ درصد واریانس بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان را تبیین می‌کند. بر پایه یافته‌های این پژوهش مشخص شد تأثیر حمایت اجتماعی ادراک‌شده بر بهزیستی روان‌شناختی بیش از آن که مستقیم باشد غیرمستقیم و از طریق سرمایه‌های تحولی است. در نتیجه می‌توان با افزایش حمایت‌های اجتماعی ادراک‌شده میزان سرمایه‌های تحولی و بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان را بهبود بخشید.

واژه‌های کلیدی: حمایت اجتماعی ادراک‌شده، سرمایه‌های تحولی، بهزیستی روان‌شناختی

Abstract

The purpose of this study was to investigate the Antecedents and consequences of developmental assets based on structural equation modeling. For this purpose, 511 third-year students from Hamedan high schools (256 males and 255 females) were selected by multistage random cluster sampling. The participants completed the Perceived Social Support Scale (Zimet, Dahlem, Zimet & Farley, 1988), The Developmental Assets Profile (Search Institute, 2005) and Ryff's Psychological Well-being Scale (1989). Data were analyzed using structural equation modelling. The hypothesized model showed good fit in research population. The results showed that the mediating role of developmental assets in the relationship of perceived social support and psychological well-being is significant and positive, and the proposed model explains 57 percent of the variance of psychological well-being among students. Based on the findings of this study, it was found that the effect of perceived social support on psychological well-being is more indirect than direct, and is through developmental assets. Consequently, with the increase of perceived social support, it is possible to improve the amount of developmental assets and psychological well-being of students.

Keywords: perceived social support, developmental assets, psychological well-being

received: 26 July 2018

accepted: 19 December 2018

Contact information: arezai039@gmail.com

دریافت: ۹۷/۰۵/۳۰

پذیرش: ۹۷/۰۹/۲۷

این مقاله برگرفته از رساله دکتری در رشته روان‌شناسی تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی است.

مقدمه

آن‌ها کمک می‌کنند تا تحول یابند و سالم، مراقب و مسئول باشند (دکاروالو و سوماکر، ۲۰۱۲). این سرمایه‌ها به دو مقوله سرمایه‌های بیرونی^{۱۳} (شامل ویژگی‌های محیطی^{۱۴}، زمینه‌ای^{۱۵} و رابطه‌ای^{۱۶} نظام‌های اجتماعی)، و سرمایه‌های درونی^{۱۷} (شامل مهارت‌ها^{۱۸}، صلاحیت‌ها^{۱۹} و ارزش‌ها^{۲۰}) و پنج زمینه اجتماعی (سرمایه‌های شخصی، سرمایه‌های اجتماعی، سرمایه‌های خانواده، سرمایه‌های مدرسه و سرمایه‌های جامعه) دسته‌بندی شده است. سرمایه‌های بیرونی شامل چهار مجموعه است: الف- حمایت^{۲۱}، ب- توانمندسازی^{۲۲}، پ- محدودیت‌ها^{۲۳} و انتظارات^{۲۴} و ث- استفاده سازنده از زمان^{۲۵}. سرمایه‌های درونی نیز در قالب چهار مجموعه قرار می‌گیرد: الف- تعهد به یادگیری، ب- ارزش‌های مثبت، پ- صلاحیت‌های اجتماعی^{۲۶} و ت- هویت مثبت^{۲۷} (سسما و رویهل کپارتین، ۲۰۰۳). پژوهش‌ها از صلاحیت چهارچوب سرمایه‌های تحولی برای پرورش موفقیت در بین نوجوانان حمایت می‌کنند. از این سازه می‌توان در تدوین برنامه‌هایی استفاده کرد که هدف از آن‌ها پرورش جوانان صالح، سالم و مسئول است (لرنر^{۲۸} و بنسون^{۲۹}، ۲۰۰۳ نقل از مرادی، ۱۳۹۴).

سرمایه‌های تحولی مبتنی بر مدل بوم‌گرایی^{۳۰} برون‌فن‌برنر (۱۹۷۹)، نظریه شناختی-اجتماعی^{۳۱} (بندورا، ۱۹۸۶) و پژوهش‌های لرنر و دیگران (۲۰۰۵) در زمینه تحول مثبت انسان است. اما اغلب، سرمایه‌های تحولی از مدل بوم‌گرایی گرفته شده است. این فرض که تحول افراد جوان متأثر از طبیعت (ساختمان بدن) و تربیت (همان عامل‌های محیطی) است در هر دو دیدگاه مشترک است (لیاسکو و مک‌کایر، ۲۰۰۵). همچنین در دو دیدگاه سرمایه‌های تحولی و بوم‌گرایی عقیده بر آن است که اگر تمام نظام‌ها درست و مثبت عمل کنند، بر افرادی که در مرکز این نظام هستند تأثیر مثبت دارد، و برون‌داد آن افرادی است که تحول بهینه‌ای^{۳۲} را تجربه می‌کنند.

در طول دو دهه گذشته پژوهش در زمینه تحول نوجوانان از دیدگاه منفی متمرکز بر نقاط ضعف و متمایل به جلوگیری از نتایج منفی به سمت دیدگاه متمرکز بر توانایی‌ها و شناسایی سرمایه‌های فردی و محیطی متمایل شده که به تحول مثبت جوانان^۱ کمک می‌کند (شوارتز، چان، رودز و اسکلز، ۲۰۱۴). در سال‌های اخیر شمار بیشتری از روان‌شناسان، برخلاف رویه پیشین قابلیت کمال و دگرگونی را در شخصیت انسان پذیرفته‌اند. سلیگمن و سیگزنتمیهالی (۲۰۰۰) بیش از دیگران بر این نکته تأکید کرده‌اند که روان‌شناسی فقط آسیب‌شناسی ضعف‌ها و مشکلات نیست، بلکه بررسی نقاط قوت و فضائل^۲ هم هست. نگاه روان‌شناسان مثبت‌نگر^۳ به طبیعت انسان خوش‌بینانه و امیدبخش است، زیرا آن‌ها قابلیت گسترش، پرورش، شکوفایی و کمال انسان و تبدیل‌شدن او را به آنچه در توان آدمی است، باور دارند (شولتز^۴، ۱۹۷۷/۱۳۸۰). اساس روی‌آورد نوظهور روان‌شناسی مثبت جست‌وجوی راه‌هایی برای افزایش نقاط قوت و سرمایه‌های روانی انسان است.

یکی از راه‌های مناسب برای درک چگونگی تحول بهینه جوانان توسل به چهارچوب سرمایه‌های تحولی^۵ مؤسسه پژوهش مینه‌سوتا^۶ است که به‌تازگی برای هدایت برنامه‌های بین‌المللی و بشردوستانه جوانان استفاده شده است (درشر، جانسون، کورز، اسکلز و کیلیهو، ۲۰۱۸). چهارچوب سرمایه‌های تحولی یک کاربرد مبتنی بر شواهد است که بر نقاط قوت درونی و حمایت‌های بیرونی جوانان متمرکز است (جانسون، ۲۰۱۴) و جوانان را به‌عنوان نوید^۷ به‌جای در معرض خطر^۸ می‌بیند (اسکلز^۹، سسما^{۱۰} و بولسترم^{۱۱}، ۲۰۰۴ نقل از اسکلز، بنسون، رلکپارتاین، سسما و ون‌دلن، ۲۰۰۶). سرمایه‌های تحولی بلوک‌های ساختمان مثبت^{۱۲} تحول نوجوانان هستند که به

1. positive youth development
2. strengths and virtues
3. positive psychologists
4. Schultz, D. P.
5. developmental assets
6. Minnesota Search Institute
7. at promise
8. at risk
9. Scales, P. C.
10. Sesma, A., Jr.
11. Bolstrom, B.

12. positive building blocks
13. external assets
14. environmental
15. contextual
16. relational
17. internal assets
18. skills
19. competencies
20. values
21. support
22. empowerment

23. boundaries
24. expectations
25. constructive use of time
26. social competencies
27. positive identity
28. Lerner, R. M.
29. Benson, P. L.
30. ecological model
31. cognitive-social theory
32. optimal

مادی در اختیار شخص قرار دهند؛ ب- اعضای شبکه اجتماعی، که می‌توانند با دادن پیشنهادهایی وی را از حمایت اطلاعاتی خود برخوردار سازند؛ ج- افراد شبکه اجتماعی، که می‌توانند با اطمینان بخشی دوباره به فرد، در خصوص اینکه مورد علاقه، بارزش و محترم است، از وی حمایت عاطفی کنند (کوین^۱ و هروئید^۲، ۱۹۹۸ نقل از تابع بردبار و رضویه، ۱۳۸۳).

از سوی دیگر مبانی نظری و پژوهشی (برای مثال اسمیت و بارکر، ۲۰۰۸؛ سپهرنوش مرادی، ۱۳۹۴؛ لیاکو و مک کایر، ۲۰۰۵) یکی از مهم‌ترین پیامدهای سرمایه‌های تحولی را بهزیستی روان‌شناختی^۱ نوجوانان دانسته‌اند. سرمایه‌های تحولی به‌عنوان عوامل محافظت‌کننده‌ای عمل می‌کنند که نوجوانان را از شرکت در رفتارهای آسیب‌زا بازمی‌دارند (بنسون، ۲۰۰۳؛ لرنر و بنسون، ۲۰۰۳ نقل از مرادی، ۱۳۹۴). بهزیستی روان‌شناختی که در سال‌های اخیر به عنوان جنبه‌ای از تحول روان‌شناختی نوجوانان مورد توجه قرار گرفته (توراشویلی و توراشویلی، ۲۰۱۵)، از عوامل مهم در رشد، پیشرفت شخصی و اجتماعی، پیش‌گیری از مشکلات سلامت و افزایش امید به زندگی است. زمانی که افراد از سلامت و بهزیستی روانی برخوردار باشند توانمند خواهند بود و در برابر مشکلات و ناملایمت‌ها چاره‌اندیشی و راه‌حلی انتخاب می‌کنند. از این رو، تأمین بهزیستی روانی برای همه افراد جامعه به‌ویژه نوجوانان اهمیت بسیار دارد. این سازه با دو روی آورد فلسفی زیربنایی شامل خوش‌گذرانی به معنای به حداکثر رساندن عواطف مثبت و به حداقل رساندن عواطف منفی و خوش‌روانی به معنای زندگی با به فعالیت رساندن حداکثری خودشکوفایی، مفهوم‌سازی شده است (وازکوئر^۱، هرواز^۲، راحونا^۳ و گومز^۴، ۲۰۰۹ نقل از کریمی، کاوسیان، کرامتی، عربزاده و رضانی، ۱۳۹۵).

الگوی ریف از مهم‌ترین الگوهای است که بهزیستی روان‌شناختی را مفهوم‌سازی و عملیاتی کرده است. ریف (۱۹۹۵) بهزیستی روان‌شناختی را تلاش برای کمال در جهت تحقق توانایی‌های بالقوه واقعی خود تعریف می‌کند. در این دیدگاه بهزیستی روان‌شناختی در تلاش برای ارتقای استعدادها و

براین پایه، سطح بالای سرمایه‌های تحولی سرچشمه برون‌دادهای تحولی بالایی مانند موفقیت تحصیلی و بهزیستی می‌شود (لیاسکو و مک کایر، ۲۰۰۵).

مبانی نظری و شواهد تجربی در قلمرو سرمایه‌های تحولی (برای مثال بنسون، لفره، اسکلز و بلیت، ۱۹۹۸؛ بنسون و دیگران، ۲۰۰۶؛ رودز، کنتراس و منگلسدورف، ۱۹۹۴؛ روزنفلد، ریچمن و باون، ۲۰۰۰؛ سسما و رویهل کپارتین، ۲۰۰۳؛ امیرکافی و اکرمی، ۱۳۹۰؛ لی و آدلانو، ۲۰۰۷؛ مؤسسه پژوهشی، ۲۰۰۲) نشان داده‌اند حمایت اجتماعی متغیر پیشایندهای سرمایه‌های تحولی است. حمایت اجتماعی عبارت است از میزان برخورداری از محبت، همراهی، مراقبت، احترام، توجه و کمک دریافت‌شده فرد از افراد یا گروه‌های دیگر نظیر اعضای خانواده، دوستان و دیگران (سارافینو^۱، ۱۹۹۸ نقل از ریاحی، علی‌وردی‌نیا و پورحسین، ۱۳۸۹). از نظر لونسکی^۲ و بنسون (۲۰۰۱ نقل از قرائت و محمدی، ۱۳۹۳) این مفهوم دارای سه بعد گسترده همگرایی اجتماعی^۳، حمایت اجتماعی ادراک‌شده^۴ و حمایت اجتماعی دریافت‌شده^۵ است. همگرایی اجتماعی به ارتباطات فرد با دیگر اشخاص مهم محیط اجتماعی او و به میزان تعلق فرد به گروه‌های اجتماعی اطلاق می‌شود که اساساً از طریق روابط اجتماعی با همسر، خانواده‌ها، مشارکت در سازمان‌ها و تماس با دوستان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. حمایت اجتماعی ادراک‌شده به‌وسیله ارزیابی شناختی از مرتبط بودن به روش مطمئن با دیگران مشخص می‌شود. در حمایت اجتماعی دریافت‌شده افراد به‌طور مستقیم حمایت را دریافت و مشاهده می‌کنند.

برخی از پژوهشگران اعتقاد دارند میزان حمایت دریافت‌شده در مقایسه با ادراک فرد از حمایت دیگران و دریافت پاسخ مثبت از سوی آن‌ها، دارای اهمیت کمتری در بهزیستی است و نوع ادراکی آن متضمن نوعی منفعت پایدار و مطمئن برای افراد است (رودکین^۶ و ایندریکائوس^۷، ۲۰۰۲ نقل از قرائت و محمدی، ۱۳۹۳؛ هلگسون و کوهن، ۲۰۰۴). حمایت اجتماعی از سه راه به فرد کمک می‌کند: الف- اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد، که می‌توانند به‌طور مستقیم حمایت ملموسی به شکل منابع

1. Sarafino, E. P.

2. Lunskey, Y.

3. social integration

4. perceived social support

5. received social support

6. Rudkin, L.

7. Indrikovs, I. M.

8. Coyne, J. C.

9. Holroyd, K.

10. psychological well-being

11. Vazquer, C.

12. Hervas, G.

13. Rahona, J. J.

14. Gomez, D.

دیگران، ۱۳۸۹؛ مرادی، طاهری، جوانبخت و طاهری، ۱۳۹۱؛ لهستانی‌زاده و مرادی، ۱۳۸۶؛ مهنا و طالع‌پسند، ۱۳۹۵؛ سیدلیک، سالتوز، اویشی و جسوانی، ۲۰۱۳؛ راتل‌سایمارد و گای، ۲۰۱۳؛ یلسین، ۲۰۱۱؛ زیمر و چن، ۲۰۱۲؛ ترنر، ۱۹۸۱؛ تیان، لیو، هوانگ و هوبرن، ۲۰۱۳؛ مرادی، شیخ‌الاسلامی، احمدزاده و چراغی، ۱۳۹۳؛ کوهن و ویلز، ۱۹۸۵؛ رابرتز و گوتلیب، ۱۹۹۷؛ بهادری‌خسروشاهی، هاشمی‌نصرت‌آباد و باباپور‌خیرالدین، ۱۳۹۱) تأثیر حمایت اجتماعی را بر بهزیستی روان‌شناختی نشان داده است. میرزا‌حسینی، دلاور، احدی و ماهر (۱۳۸۶) نیز در پژوهش خود روابط خوب بین فردی را در بهزیستی ذهنی مؤثر دانسته‌اند. با توجه به اهمیت سرمایه‌های تحولی، از آنجا که پژوهشی یافت نشد که به‌طور همزمان نقش پیشایندها و پیامدهای سرمایه‌های تحولی را بررسی کرده باشد این پژوهش انجام شد. بنابراین هدف اصلی این پژوهش تبیین علی بهزیستی روان‌شناختی بر پایه سازه‌های حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرمایه‌های تحولی بود و انتظار می‌رفت نتایج حاصل ضمن فراهم آوردن دانش نظری ارزشمند در خصوص توانایی متغیر حمایت اجتماعی ادراک‌شده در پیش‌بینی سرمایه‌های تحولی، اطلاعات کاربردی مهمی برای معلمان، مشاوران و پرورشکاران برای تدوین روش‌ها و برنامه‌های مناسب به قصد افزایش سرمایه‌های تحولی و به تبع آن بهزیستی روانی نوجوانان فراهم کند. بر مبنای الگوی پیشنهادی (شکل ۱) فرضیه‌های زیر تدوین شد: ۱. حمایت اجتماعی بر سرمایه‌های تحولی اثر مستقیم دارد. ۲. حمایت اجتماعی بر سرمایه‌های تحولی اثر مستقیم دارد. ۳. سرمایه‌های تحولی بر بهزیستی روان‌شناختی اثر مستقیم دارد. ۴. حمایت اجتماعی با واسطه‌گری سرمایه‌های تحولی اثر غیرمستقیم بر بهزیستی روان‌شناختی دارد.

توانایی‌های فرد متجلی می‌شود. بهزیستی روانی جزء روان‌شناختی کیفیت زندگی و انعکاس‌دهنده خلق مثبت و سرزندگی است. این الگو از طریق ادغام نظریه‌های مختلف رشد فردی (مانند نظریه خودشکوفایی مازلو و شخص کامل راجرز) و عملکرد سازش‌یافته (مانند نظریه سلامت روانی مثبت جاهودا) شکل گرفته و گسترش یافته است (کامپتون^۱، ۲۰۰۱ نقل از میکائیلی‌منیچ، ۱۳۸۹).

بهزیستی روان‌شناختی در الگوی ریف و همکاران شش مؤلفه دارد، شامل: پذیرش خود^۲، داشتن ارتباط مثبت با دیگران^۳، استقلال عمل^۴، تسلط بر محیط^۵، هدفمندی در زندگی^۶ و رشد شخصی^۷. در این پژوهش از بین همه تعاریف بهزیستی از تعریف ریف، به دلیل جامعیت، برای سنجش بهزیستی استفاده شده است.

پژوهش‌ها رابطه مثبت سرمایه‌های تحولی را با بهزیستی روان‌شناختی نشان داده است (اسمیت و بارکر، ۲۰۰۹؛ مرادی، ۱۳۹۴). سطح بالای سرمایه‌های تحولی باعث برون‌دادهای تحولی بالایی مانند موفقیت تحصیلی و بهزیستی می‌شود (لیاسکو و مک‌کایر، ۲۰۰۵). بنسون و دیگران (۱۹۹۸) و اسکلز و تاکوگنا (۲۰۰۱) با بررسی تأثیر سرمایه‌های تحولی بر زندگی جوانان دریافته‌اند هر چه نوجوانان سرمایه‌های تحولی بالاتری داشته باشند، کمتر در رفتارهای مخاطره‌آمیز درگیر می‌شوند. اسکلز (۱۹۹۹) در یک پژوهش نشان داد که بین سرمایه‌های تحولی و ارتقای سلامت و موفقیت در مدرسه همبستگی مثبت وجود دارد.

همچنین بهره‌مندی از حمایت اجتماعی شایسته و درک کفایت، در دسترس بودن و خشنودی داشتن از دریافت آن، اهمیت بسیار دارد و ظرفیت‌های مورد نیاز نوجوان را برای بهزیستی روان‌شناختی در بزرگسالی فراهم می‌کند. پژوهش‌های زیادی (همچون عمادپور و غلامعلی‌لوانسانی، ۱۳۹۵؛ ریاحی و

شکل ۱. مدل پیشنهادی متغیرهای پیشایند و پیامد سرمایه‌های تحولی

1. Compton, W. C.

2. self-acceptance

3. positive relations with others

4. autonomy

5. environmental mastery

6. purpose in life

7. personal growth

روش

$P < 0/0001$ گزارش شده که نشان دهنده مطلوب بودن روایی مقیاس است. همچنین در این پژوهش از روش همبستگی هر ماده با نمره کل برای بررسی روایی پرسشنامه استفاده شد و دامنه ضرایب بین $0/52$ تا $0/70$ به دست آمد که در سطح $P < 0/01$ معنادار است. سلیمی و شعبانی (۱۳۹۲) ضریب آلفای کرونباخ سه بعد حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی خانواده، دوستان و کسان مهم زندگی را به ترتیب $0/89$ ، $0/86$ و $0/82$ و بیرامی، موحدی و موحدی (۱۳۹۳) ضریب آلفای کرونباخ سه بعد حمایت اجتماعی ادراک شده را (خانواده، دوستان و کسان مهم زندگی) به ترتیب $0/90$ ، $0/92$ و $0/87$ ذکر کرده اند. در این پژوهش اعتبار مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضرایب برای هر یک از زیرمقیاس های حمایت خانواده، حمایت دوستان و حمایت دیگران به ترتیب $0/80$ ، $0/86$ ، $0/82$ و برای کل ابزار $0/79$ و در بررسی اعتبار این مقیاس به روش تحلیل عاملی تأییدی، شاخص های $RFI=0/91$ ، $CFI=0/94$ ، $IFI=0/94$ ، $NFI=0/92$ ، $RMSEA=0/052$ و $\chi^2/df=2/059$ گواه برازندگی مطلوب داده های پژوهش و روایی سازه است.

پروفایل سرمایه های تحولی^۲ (مؤسسه پژوهشی مینه سوتا، ۲۰۰۵). این پروفایل ۵۸ ماده دارد و برای سنجش دو مؤلفه سرمایه های تحولی درونی و بیرونی ساخته شده است. ۵۸ ماده این ابزار بر اساس گزینه های به ندرت (۱)، گاهی اوقات (۲)، بیشتر اوقات (۳) و تقریباً همیشه (۴) محاسبه می شود و دامنه نمره ها از ۵۸ تا ۲۳۲ است. مؤسسه پژوهشی در سال ۲۰۰۲ اعتبار آن را $0/81$ و در سال ۲۰۰۵ برای هشت طبقه دارایی ها به طور میانگین ضریب آلفای کرونباخ را $0/81$ و برای پنج مقیاس زمینه ای $0/88$ گزارش کرده است. در ایران دهقان (۱۳۹۰) اعتبار این پروفایل را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای هر یک از مؤلفه های درونی و بیرونی به ترتیب $0/84$ و $0/89$ و مرادی (۱۳۹۴) در پژوهش خود اعتبار آن را با استفاده از ضرایب آلفای کرونباخ ارزیابی و به ترتیب برای کل مقیاس سرمایه های تحولی $0/92$ ، سرمایه های بیرونی $0/83$ و سرمایه های درونی $0/81$ گزارش کرده است. در این

این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود و جامعه آماری آن دانش آموزان پایه سوم دبیرستان های شهر همدان در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بودند. با استفاده از روش نمونه برداری چندمرحله ای، به صورت تصادفی از میان دبیرستان های دولتی نواحی یک و دو آموزش و پرورش شهر همدان ۱۳ دبیرستان و از هر دبیرستان دو کلاس سوم متوسطه انتخاب شد. در نهایت بر اساس منطق حداقل پنج نمونه برای هر مشاهده یا ماده پرسشنامه (هومن، ۱۳۸۷)، در مجموع ۵۵۰ نفر انتخاب شدند و پرسشنامه ها را تکمیل کردند. پس از حذف داده های مخدوش، در نهایت پاسخ ۵۱۱ نفر (۲۵۵ دختر و ۲۵۶ پسر) را تحلیل کردیم.

مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده^۱ (زیمت، دالم، زیمت و فارلی، ۱۹۸۸). این مقیاس ارزیابی ادراکی از بسندگی حمایت اجتماعی در سه منبع خانواده، دوستان و دیگران مهم و شامل ۱۲ ماده است. ۱۲ ماده این ابزار بر اساس گزینه های هرگز (صفر)، به ندرت (۱)، بعضی اوقات (۲)، بیشتر اوقات (۳)، همیشه (۴) محاسبه می شود و دامنه نمره ها از صفر تا ۴۸ است. برایندهای بررسی براور، امسلی، کید، لوچنر و سیدات (۲۰۰۸) در تحلیل ویژگی های روان سنجی این مقیاس با به کارگیری تحلیل عامل تأییدی نشان داد ساختار سه عاملی این مقیاس (دیگران مهم، خانواده و دوستان) برازش قابل قبول با داده ها دارد. این مقیاس را نخستین بار مسعودنیا (۱۳۹۰) به فارسی برگردانده و برای برآورد اعتبار درونی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده کرد و نشان داد که میزان اعتبار درونی مقیاس برای زیرمقیاس حمایت از سوی دوستان $0/78$ ، حمایت از سوی خانواده $0/87$ و حمایت از سوی دیگران مهم $0/81$ است. در بررسی مرادی، دهقانی زاده و سلیمانی خشاب (۱۳۹۴) ضرایب آلفای کرونباخ عامل کلی حمایت اجتماعی ادراک شده و ابعاد سه گانه دیگران مهم، خانواده و دوستان به ترتیب $0/92$ ، $0/86$ ، $0/85$ و $0/89$ و نتایج تحلیل عاملی تأییدی، ضریب KMO $0/86$ و اندازه آزمون کرویت بارتلت $2564/187$ و

1. Scale of Perceived Social Support
2. Developmental Asset Profile (DAP)

3. Minnesota Search Institute

پژوهش نیز اعتبار پروفایل با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای هر یک از زیرمقیاس‌های سرمایه تحولی بیرونی و سرمایه تحولی درونی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۹ و برای کل ابزار ۰/۹۲ به دست آمد. برای تعیین روایی سازه از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که شاخص‌های $RFI=0/97$ ، $IFI=0/96$ ، $CFI=0/95$ ، $NFI=0/64$ ، $RMSEA=0/068$ و $\chi^2/df=1/444$ نشان از برازندگی مدل اندازه‌گیری با داده‌های پژوهش و روایی سازه مطلوب آن دارد.

مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف^۱ (ریف، ۱۹۸۹).

این مقیاس در سال ۱۹۸۹ در دانشگاه ویسکانسین^۲ ساخته و در سال ۲۰۰۲ تجدیدنظر شده است. فرم اصلی آن ۱۲۰ ماده دارد، اما در بررسی‌های بعدی فرم‌های کوتاه‌تر آن ۵۴، ۸۴ و ۱۸ ماده‌ای پیشنهاد شد. در این پژوهش از مقیاس ۱۸ ماده‌ای آن استفاده شده، که قابل استفاده برای همه فرهنگ‌هاست. مقیاس ۱۸ ماده‌ای شش زیرمقیاس دارد و هر زیرمقیاس با سه گزاره (ماده) اندازه‌گیری می‌شود. زیرمقیاس‌ها شامل پذیرش خود، داشتن ارتباط مثبت با دیگران، استقلال عمل، تسلط بر محیط، هدفمندی در زندگی و رشد شخصی است. پاسخ به هر ماده روی یک طیف ۷ درجه‌ای (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) قرار دارد و آزمودنی مشخص می‌کند تا چه اندازه با هر یک از گزاره‌ها موافق یا مخالف است. نمره‌گذاری پرسشنامه به دو روش مستقیم و وارونه صورت می‌گیرد. در پژوهش‌های متعدد ویژگی‌های روان‌سنجی این آزمون را بررسی کرده‌اند. ریف (۱۹۸۹) ضرایب آلفای کرونباخ را برای زیرمقیاس‌های پذیرش خود ۰/۹۳، داشتن ارتباط مثبت با دیگران ۰/۹۱، استقلال عمل ۰/۸۶، تسلط بر محیط ۰/۹۰، هدفمندی در زندگی ۰/۹۰ و رشد شخصی ۰/۸۷ گزارش کرده که بر این اساس برای هدف‌های پژوهشی و بالینی ابزار مناسبی است. همچنین لیندفورس، برنتسون و لندبرگ (۲۰۰۶) همسانی درونی ابعاد گوناگون مقیاس ریف را بین ۰/۶۵ تا ۰/۷۰ گزارش کرده‌اند. زنجانی‌طیبی (۱۳۸۳) این ابزار را اولین بار در ایران ترجمه و هنجاریابی و آلفای کرونباخ کل آن را ۰/۹۴ گزارش کرده است.

کریمی و دیگران (۱۳۹۵) در پژوهش خود ضرایب آلفای کرونباخ را برای زیرمقیاس‌های پذیرش خود، روابط مثبت با دیگران، استقلال عمل، تسلط بر محیط، زندگی هدفمند و رشد شخصی به ترتیب، ۰/۷۴، ۰/۸۱، ۰/۷۹، ۰/۷۲، ۰/۸۴ و ۰/۷۴ گزارش کرده‌اند. شکری، شهرآرای، دانشورپور و دستجردی (۱۳۸۶) ضرایب همسانی درونی زیرمقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی را به روش آلفای کرونباخ برای پذیرش خود، تسلط بر محیط، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی، رشد شخصی و استقلال به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۷۷، ۰/۷۴، ۰/۷۵، ۰/۷۲ و ۰/۶۰ گزارش کرده‌اند. در این پژوهش اعتبار پرسشنامه با محاسبه آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌های پذیرش خود، رابطه مثبت با دیگران، استقلال عمل، تسلط بر محیط، زندگی هدفمند و رشد شخصی به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۳، ۰/۷۶، ۰/۷۳، ۰/۷۲ و ۰/۷۵ و برای کل مقیاس ۰/۷۲ به دست آمد و برای تعیین روایی سازه از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد، که شاخص‌های $RFI=0/97$ ، $IFI=0/96$ ، $CFI=0/91$ ، $NFI=0/87$ ، $RMSEA=0/060$ و $\chi^2/df=1/754$ برازش مدل اندازه‌گیری را با داده‌های پژوهش و روایی سازه مطلوب آن را نشان می‌دهد.

یافته‌ها

پیش از بررسی فرضیه‌های پژوهش، نرمال بودن، خطی بودن، نبود هم‌راستایی (هم‌خطی) بین متغیرهای پیش‌بین و همبستگی بین متغیرهای پژوهش به وسیله آزمون‌های آماره تحمل^۳، تورم یا تورش واریانس^۴، اندازه ویژه^۵ و شاخص شرطی^۶ ارزیابی شد که نتایج آن‌ها در جدول زیر آمده است.

جدول ۱

نتایج آزمون هم‌خطی نبودن متغیرهای پیش‌بین

متغیر	آماره تحمل	تورم واریانس	اندازه ویژه	شاخص شرطی
حمایت اجتماعی ادراک‌شده	۰/۶۰۶	۱/۶۵۱	۰/۰۹۲	۸/۸۲۷
سرمایه‌های تحولی	۰/۴۶۵	۳/۷۷۳	۰/۰۷	۱۵/۶۳
بهزیستی روان‌شناختی	۰/۵۷	۲/۷۰۶	۰/۰۵۹	۲۸/۷۶۱

1. Ryff Scale of Psychological Well-Being
2. University of Wisconsin

3. tolerance
4. variance inflation factor

5. eigenvalue
6. Condition Index

جدول ۳ نشان می‌دهد که همه روابط مستقیم و غیرمستقیم با سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. از بین ضرایب استاندارد شده به دست آمده بالاترین ضریب به اثر سرمایه‌های تحولی (۰/۶۹) بر بهزیستی روانی و کمترین آن به اثر حمایت اجتماعی (۰/۱۰) بر بهزیستی روانی مربوط است. چنان‌که در جدول ۳ مشاهده می‌شود حمایت اجتماعی ادراک شده با ضریب بتای ۰/۶۱، مقدار ۳۸ درصد از واریانس سرمایه تحولی را تبیین کرده است. حمایت اجتماعی ادراک شده هم به صورت مستقیم ($\beta=0/10, P<0/01$) و هم به صورت غیرمستقیم، با واسطه‌گری سرمایه‌های تحولی، ($\beta=0/42, P<0/01$) بر بهزیستی روانی مؤثر است و اثر کلی حمایت اجتماعی ادراک شده بر بهزیستی روانی ۵۲ درصد است که در سطح ۰/۰۱ معنادار است. بنابراین سرمایه‌های تحولی میانجی‌گری جزئی و تقویت‌کننده بین حمایت اجتماعی ادراک شده و بهزیستی روانی است. در مجموع نتایج تحلیل‌ها نشان داد سرمایه‌های تحولی نقش میانجی در پیوند بین حمایت اجتماعی ادراک شده و بهزیستی روانی دارد و الگوی پیشنهادی ۵۷ درصد واریانس بهزیستی روانی دانش‌آموزان را تبیین می‌کند. در ادامه به نتایج آزمون برازندگی مدل کلی پژوهش می‌پردازیم.

جدول ۴

شاخص‌های برازش کلی مدل آزمون شده

شاخص	χ^2/df	RMSEA	NFI	CFI	IFI	RFI
مقدار	۲/۷۱۷	۰/۰۵۲	۰/۶۶	۰/۹۵	۰/۹۴	۰/۹۳

با توجه به جدول ۴ از آنجا که شاخص‌های برازندگی الگو و معیارهای مطرح شده آن‌ها همچون شاخص‌های مجذور خی دو به درجه آزادی (χ^2/df)، که مقدار آن برابر با ۲/۷۲ و کوچک‌تر از ۳، ریشه دوم واریانس خطای تقریباً ۱، که برابر ۰/۰۵۲ و کمتر از ۰/۸، شاخص برازندگی ۲، که برابر با ۰/۹۵ و بزرگ‌تر از ۰/۹ است، نتیجه می‌گیریم مدل نظری آزمون شده برازش مناسب با داده‌های گردآوری شده دارد.

از جدول ۱ می‌توان نتیجه گرفت که اندازه شاخص‌های تحمل و تورم یا تورش واریانس به ترتیب برای متغیرها بیشتر از ۰/۴ و کمتر از ۵ است، بنابراین بین متغیرهای پیش‌بین هم‌خطی چندگانه وجود ندارد و به عبارتی هم‌خطی محتمل نیست. همچنین هرچه اندازه ویژه بیشتر از صفر و شاخص شرطی کمتر از ۳۰ باشد (هیر، بلک، باین و اندرسون، ۲۰۱۲) هم‌خطی بین متغیرهای پیش‌بین بیشتر رد می‌شود. در جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد آمده است.

جدول ۲

میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین متغیرها

متغیر	M	SD	۱	۲
۱. حمایت اجتماعی ادراک شده	۲۷/۲	۹/۳۸۳	-	
۲. سرمایه‌های تحولی	۱۶۳/۴۶	۲۹/۱۶۵	۰/۶۱*	-
۳. بهزیستی روان‌شناختی	۷۲/۶۲	۱۳/۹۵۴	۰/۵۲*	۰/۷۴*

* $P < 0/01$

همچنین برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف انجام شد، که با توجه به آماره Z، سطوح معناداری همه متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ بود و طبیعی بودن شکل توزیع داده‌ها را نشان داد.

از آنجا که هدف این پژوهش بررسی نقش واسطه‌ای سرمایه‌های تحولی در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و بهزیستی روانی با روش تحلیل مسیر بود. در جدول ۳ اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای پژوهش همراه با سطح معناداری آن‌ها آورده شده است.

جدول ۳

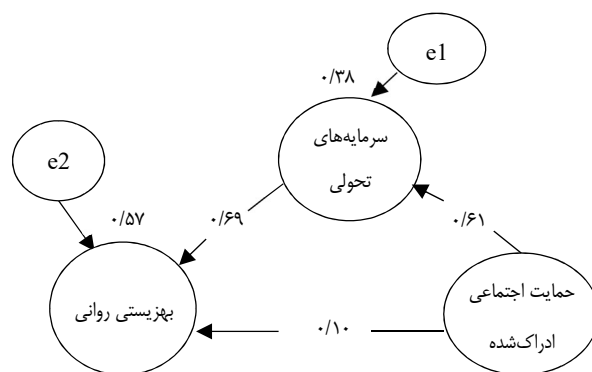
اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل در مدل معادله ساختاری مربوط به متغیرهای پژوهش

مسیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین شده
از حمایت اجتماعی ادراک شده به سرمایه‌های تحولی	۰/۶۱*	-	۰/۶۱*	۰/۳۸
از حمایت اجتماعی ادراک شده به بهزیستی روانی	۰/۱۰*	۰/۴۳***	۰/۵۳*	۰/۵۷
از سرمایه‌های تحولی به بهزیستی روانی	۰/۶۹*	-	۰/۶۹*	۰/۶۹*

* $P < 0/01$

ادراک می‌کنند در مدرسه رفتارهای مثبت بیشتری دارند. لی (۱۹۸۴) در پژوهشی نشان داد دانش‌آموزانی که از حمایت اجتماعی خانواده برخوردارند، گرایش مثبت به مدرسه (یکی از شاخص‌های سرمایه تحولی) دارند و نمره‌های بالاتری در آزمون‌های هنجار شده می‌گیرند. همچنین سطوح بالای حمایت اجتماعی بر احساس دلبستگی به معنایی در مدرسه (یکی از شاخص‌های سرمایه تحولی) تأثیر مثبت دارد (آدلا، ۲۰۰۷).

یافته‌های بعضی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که وجود روابط مثبت و حمایتی بزرگسالان با دانش‌آموزان در خانواده و مدرسه و برخورداری آن‌ها از سرمایه اجتماعی، باعث نگرش مثبت دانش‌آموزان به تحصیل (یکی از شاخص‌های سرمایه‌های تحولی) می‌شود (گوکسن^۱ و کمال‌کیلار^۲، ۲۰۱۰ نقل از امیرکافی و اکرمی، ۱۳۹۰). وقتی دانش‌آموز پیوند نیرومند با معلمان، سرپرستان مدرسه و همسالان داشته باشد، وابستگی او به گونه موفقیت‌آمیزی در مدرسه تثبیت می‌شود. درست برعکس کسانی که در دلبستگی به مدرسه ناکام هستند که دچار افت تحصیلی یا رها کردن تحصیل می‌شوند (امیرکافی و اکرمی، ۱۳۹۰). این پژوهش‌ها تأثیر حمایت اجتماعی را بر پدیدایی سرمایه‌های تحولی به‌خوبی نشان می‌دهد. یکی از سرمایه‌های تحولی حاصل از حمایت اجتماعی توانمندسازی^۳ است که مشارکت والدین در تحصیل از شاخص‌های آن است. بر این اساس وقتی والدین فعالانه در کمک به نوجوان برای موفقیت در تحصیل درگیر می‌شوند درحقیقت سرمایه‌ای تحولی در اختیار او می‌گذارند که با تکیه بر آن به امور تحصیلی و وظایف واگذار شده از سوی مدرسه و جامعه بپردازد. همچنین پژوهش‌های اشاره‌شده تأیید می‌کند حمایت اجتماعی برای دانش‌آموز سرمایه محدودیت‌ها و انتظارات (یکی از شاخص‌های سرمایه تحولی) ایجاد می‌کند که بر پایه آن خانواده اصول و قواعد شفاف داشته و بر رفت‌وآمدهای نوجوان نظارت کافی دارد. همچنین سطوح بالای حمایت اجتماعی بر گرایش مثبت به مدرسه مؤثر است (لی، ۱۹۸۴). این پژوهش بر تأثیر حمایت اجتماعی در ساختن یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌های تحولی یعنی جو صمیمی مدرسه تأکید دارد. این سرمایه، که از شاخص‌های

شکل ۳. الگوی مفروض پژوهش

بحث

هدف این پژوهش بررسی برخی از متغیرهای حمایت اجتماعی ادراک‌شده به عنوان متغیر پیشاینده و بهزیستی روانی به عنوان متغیر پیامد سرمایه‌های تحولی دانش‌آموزان بود. برای رسیدن به این هدف، با بهره‌مندی از مفاهیم نظری، پژوهش‌ها، الگوها، به‌ویژه مفهوم خود سرمایه‌های تحولی و نظریه بوم‌شناختی برون‌فن‌برنر الگویی مفروض پیشنهاد شد. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد در سطح همبستگی‌های ساده بین همه متغیرهای پژوهش رابطه مثبت معنادار وجود دارد. همچنین یافته‌ها نشان‌دهنده برآزش خوب داده‌ها با مدل مفروض بود و ۵۷ درصد از واریانس بهزیستی روانی را تبیین کرد. پس از برآزش مناسب داده‌ها، در قالب یک الگوی علی، نتایج معناداری هر یک از مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم به بهزیستی روانی مشخص شد که نشان داد دو مسیر در مدل نهایی پژوهش درگیری تحصیلی را تبیین می‌کند. در ادامه به تبیین فرضیه‌ها و این مسیرها می‌پردازیم.

مسیر مستقیم حمایت اجتماعی به سرمایه‌های تحولی در این الگو معنادار بود و نشان داد حمایت اجتماعی ادراک‌شده اثر مستقیم معنادار بر سرمایه تحولی دارد. این نتیجه با نتایج برخی از پژوهش‌ها همخوانی دارد که به آن‌ها اشاره می‌کنیم. اسکلز و دیگران (۲۰۰۶) نشان دادند که بزرگسالان مراقب از غیر خانواده نقش بالارزشی در عرضه بعضی از سرمایه‌های تحولی نوجوان ایفا می‌کنند. روزنفلد و دیگران (۲۰۰۰) بر این باورند که دانش‌آموزانی که والدین، دوستان و معلمان خود را حمایت‌کننده

در تبیین این نتیجه می‌توان گفت کسانی که از سطوح بالاتر حمایت اجتماعی برخوردارند، احتمالاً احساس دل‌بستگی و حرمت خود بیشتری از کسانی دارند که از این برتری محروم‌اند. از این رو این وضعیت به چشم‌انداز مثبت و خوش‌بینانه‌ای منجر می‌شود که صرف‌نظر از میزان دل‌هرة تجربه‌شده توسط افراد برای بهزیستی آن‌ها سودمند است (سارافینو، ۱۹۹۸ نقل از ریاحی و دیگران، ۱۳۸۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که برخورداری از حمایت اجتماعی مطلوب باعث سلامت جسمی و بهزیستی روانی فرد می‌شود (کوهن و ویلز، ۱۹۸۵؛ رابرتز و گوتلیب، ۱۹۹۷). از دیگر دلایل درستی این نتیجه می‌توان به این مسئله اشاره کرد که فرد در جریان تعامل‌ها و حمایت‌های اجتماعی از شیوه‌های مؤثر دیگران در زندگی آگاه می‌شود و با این سرمایه‌شناختی می‌تواند رویه‌های مثبت و رفتارهای پسندیده را برای زندگی رضایت‌بخش پایه‌ریزی کند (عمادپور و غلامعلی‌لواسانی، ۱۳۹۵). همچنین حمایت اجتماعی که افراد از خانواده، دوستان و گروه‌های دیگر دریافت می‌کنند، دربرگیرنده تیمار، مهربانی، حرمت و آرامش دل می‌شود (کوب، ۱۹۷۶)، این امر بر بهزیستی روانی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. به همین دلیل، افرادی که دوستان صمیمی بیشتری دارند یا روابط آن‌ها کیفیت بالایی دارد، بهزیستی بالاتری از خود نشان می‌دهند (کاراستنسن^۴، ۱۹۹۸ نقل از میرزاحسینی و دیگران، ۱۳۸۶).

همچنین مسیر مستقیم سرمایه‌های تحولی به بهزیستی روانی در این الگو معنادار بود و نشان داد که متغیر سرمایه‌های تحولی توان بالایی در تأثیرگذاری مستقیم و معنادار بر بهزیستی روانی دارد. این میزان تأثیر معنادار، در میان همه متغیرهای این پژوهش، جایگاه نخست را دارد. این نتیجه با یافته پژوهش‌های سپهرنوش‌مرادی (۱۳۹۴) و اسمیت و بارکر (۲۰۰۸) همسو است. نتایج پژوهش اسمیت و بارکر (۲۰۰۸) و لیاکو و مک‌کایر (۲۰۰۵) نیز از رابطه مثبت سرمایه‌های تحولی با بهزیستی و موفقیت در جوانان حمایت می‌کند. سطح بالای سرمایه‌های تحولی باعث برون‌دادهای تحولی بالایی مانند موفقیت تحصیلی و بهزیستی می‌شود. بنسون و دیگران (۱۹۹۸)، اسکلز و تاکوگنا

سرمایه بیرونی توانمندسازی است، باعث می‌شود مدرسه به محیطی صمیمی و دلگرم‌کننده بدل شود و به نوبه خود احساس تعلق و گرایش مثبت در دانش‌آموز ایجاد می‌کند. رودز و دیگران (۱۹۹۴) در بررسی خود تأثیر روابط حمایت‌گرانه اعضای خانواده، اجتماع و مدارس را بر ارتقای تحول اجتماعی^۱ و حرمت خود^۲ گزارش کرده‌اند (مرادی، ۱۳۹۴) که نشان‌دهنده سرمایه‌ای تحولی به نام هویت مثبت است که با داشتن آن نوجوان سطح بالایی از حرمت خود را گزارش می‌کند.

مسیر مستقیم حمایت اجتماعی به بهزیستی روانی نیز در این الگو معنادار بود و نشان داد که حمایت اجتماعی اثر مستقیم و معنادار بر بهزیستی روانی دارد. هم‌راستا با نتایج به‌دست‌آمده، براساس یافته‌های پژوهش‌های مرادی و دیگران (۱۳۹۴)، ریاحی و دیگران (۱۳۸۹)، مرادی و دیگران (۱۳۹۱)، لهسائی‌زاده و مرادی (۱۳۸۶)، مهنا و طالع‌پسند (۱۳۹۵) و عمادپور و غلامعلی‌لواسانی (۱۳۹۵) در داخل کشور و سیدلیک و دیگران (۲۰۱۳)، ااتل‌سایمارد و گای (۲۰۱۳)، یلسین (۲۰۱۱) و زیمر و چن (۲۰۱۲) در بیرون از کشور نیز چنین نتیجه‌ای گزارش شده است. ترنر (۱۹۸۱) در پژوهشی طولی گزارش کرد که حمایت اجتماعی با بهزیستی ذهنی ارتباط دارد. تیان و دیگران (۲۰۱۳) و مرادی و دیگران (۱۳۹۳) نیز در پژوهش‌های خود نشان دادند بین حمایت اجتماعی و بهزیستی روانی، رابطه مثبت وجود دارد. برخی پژوهش‌ها نظیر پژوهش‌های کوهن و ویلز (۱۹۸۵) و رابرتز و گوتلیب (۱۹۹۷) نشان می‌دهد که برخورداری از حمایت اجتماعی مطلوب فرد را به سوی سلامت جسمی و بهزیستی روانی هدایت می‌کند. روان‌شناسان اجتماعی، از جمله لفقورت^۳ (۲۰۰۲) نقل از بهادری‌خسروشاهی و دیگران، (۱۳۹۱) چنین نظر داده‌اند که تبیین بهزیستی روانی بدون توجه به نقش عوامل اجتماعی ناقص می‌ماند؛ زیرا در بسیاری از موقعیت‌های بین‌فردی، ادراک فرد از شبکه‌های اجتماعی تحمیلی، انتخابی و ساخته‌شده، رفتارهای انطباقی و سازش‌یافته فرد را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و حتی به خنثی کردن نقش و تأثیر عوامل فردی بر بهزیستی روانی منتهی می‌شود.

1. social development
2. self esteem

3. Lefcourt, H. M.

4. Carstensen, L. L.

(۲۰۰۱)، بنسون (۲۰۰۳) و لرنر و بنسون (۲۰۰۳) نیز اظهار داشته‌اند که هر چه نوجوانان سرمایه‌های تحولی بالاتری داشته باشند، کمتر در رفتارهای مخاطره‌آمیز درگیر می‌شوند که این سلامت روان آن‌ها را نشان می‌دهد. در تبیین این تأثیر می‌توان گفت فردی که سرمایه تحولی هویت مثبت داشته باشد زندگی خویش را هدفمند می‌داند و فرد هدفمند به فعالیت‌ها و رویدادهای زندگی علاقه نشان می‌دهد و به شکل مؤثر با آن‌ها درگیر می‌شود (ریف و کیس، ۱۹۹۵)، زیرا سلامت روانی شامل آگاهی فرد از این موضوع است که هدف و مقصد بزرگتری در زندگی دارد (ریف، ۱۹۸۹). همچنین اگر فرد سرمایه تحولی هویت مثبت داشته باشد دچار احساس توانایی فردی می‌شود و احساس می‌کند بر محیط و آنچه برایش رخ می‌دهد کنترل و تسلط دارد و می‌تواند ابعاد مختلف محیط و شرایط آن را تا حد امکان دستکاری کند، تغییر دهد و بهبود بخشد که این خود یکی از مولفه‌های بهزیستی روانی به نام تسلط بر محیط است.

مسیر غیرمستقیم حمایت اجتماعی به بهزیستی روانی با میانجی‌گری سرمایه‌های تحولی در این الگو معنادار بود و نشان داد که حمایت اجتماعی با میانجی‌گری سرمایه‌های تحولی اثر غیرمستقیم و معنادار بر بهزیستی روانی دارد. اگرچه، در بررسی پژوهش‌های پیشین، پژوهشی یافت نشد که به طور مستقیم به بررسی این نقش پرداخته باشد تا نتایج آن با این یافته مقایسه و بررسی شود، شواهد به گونه غیرمستقیم می‌تواند این معناداری را، با شرحی که در پی می‌آید، پذیرفتنی کند. وقتی افراد حمایت را، که شامل تسلی، حرمت، محبت و مراقبت می‌شود، از خانواده، دوستان و گروه‌های دیگر دریافت می‌کنند (کوب، ۱۹۷۶) این امر بر بهزیستی روانی آن‌ها تأثیر می‌گذارد (یانگ و فارن، ۲۰۰۵ نقل از عمادپور و غلامعلی‌لواسانی، ۱۳۹۵). به عبارت دیگر همه ستانده‌های مورد نظر کوب که افراد از خانواده، دوستان و دیگر افراد مهم زندگی دریافت می‌کنند درحقیقت همان سرمایه‌های تحولی آن‌ها هستند که به بهزیستی روانی منجر می‌شود؛ مثلاً وقتی زندگی خانوادگی سطوح بالایی از عشق و حمایت را تأمین می‌کند، وقتی روابط نوجوان با خانواده‌اش مثبت است و نوجوان به دریافت توصیه و مشورت با خانواده‌اش تمایل دارد، وقتی نوجوان می‌فهمد بزرگسالان جامعه برای او ارزش قائل‌اند،

هنگامی که خانواده اصول و قواعد شفاف دارد و بر رفت‌وآمدهای نوجوان به اندازه کافی نظارت می‌کند همه این‌ها همان حمایت‌های دریافتی فرد هستند که در او مجموعه سرمایه‌های تحولی را پدید می‌آورند و به بهزیستی روانی او منجر می‌شوند. با توجه به یافته‌های این پژوهش الگوی پیشنهادی الگوی مناسب برای دانش‌آموزان است و همان‌گونه که از نظریه‌های پشتیبان الگو (بوم‌شناسی براون فن‌برنر و چهارچوب سرمایه‌های تحولی) برمی‌آید بهزیستی روانی در تعامل سودمند ویژگی‌های مهم محیطی و ویژگی‌های فردی حاصل می‌شود. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد تأثیر حمایت‌های اجتماعی بر بهزیستی روانی بیش از آنکه مستقیم باشد غیرمستقیم است. ضرایب مسیر برآورده شده نشان داد حمایت اجتماعی به شدت بر سرمایه‌های تحولی تأثیرگذار است و به جای اینکه به طور مستقیم به افزایش بهزیستی روانی بینجامد، به شکل‌گیری منابع و سامانه‌ای از نقاط قوت به نام سرمایه‌های تحولی منجر و این سرمایه‌ها مایه بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموز می‌شود. از بین حمایت‌های اجتماعی ادراک‌شده، حمایت اجتماعی ادراک‌شده از خانواده، سازنده‌ترین تأثیر را بر متغیرهای درون‌زای پژوهش و مؤلفه‌های آن‌ها داشت و حمایت ادراک‌شده از دوستان و دیگر افراد مهم در جایگاه‌های بعدی قرار می‌گرفت.

با توجه به این یافته‌ها انتظار می‌رود افزایش آگاهی از تأثیر اساسی متغیرهای قابل کنترل (همچون حمایت اجتماعی و سرمایه‌های تحولی) بر بهزیستی و اثرات متقابل بین متغیرهای بافتی به والدین، مربیان و سیاست‌گذاران کمک کند تا نوجوانان را با تعداد بیشتری از سرمایه‌های تحولی بیرونی مجهز کنند (ادواردز و دیگران، ۲۰۰۷). این سرمایه‌ها به نحو چشمگیر نوجوانان را در به دست آوردن سرمایه‌های تحولی درونی بیشتر، انتخاب‌های مثبت، افزایش اعتماد به خود، احساس هدفمندی و درنهایت در بهزیستی کمک می‌کند. این پژوهش مبتنی بر داده‌های خودگزارش‌دهی است و داده‌هایی که با استفاده از ابزارهای خودگزارش‌دهی به دست می‌آید سهواً یا عمداً سوگیری دارد و این امر نتیجه‌گیری علی را در زمینه رابطه بین متغیرها محدود می‌کند؛ بنابراین انجام پژوهش‌های آزمایشی و مداخله‌ای برای دستیابی به ادله

سلیمی، ح. و شعبانی، س. (۱۳۹۲). نقش حمایت اجتماعی در پیش‌بینی نشانگان خلق و اضطراب) فقدان احساس لذت، اضطراب برانگیخته و افسردگی عمومی دانشجویان ایرانی و خارجی. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۴ (۱۵)، ۵۸-۳۵.

شکری، ا.، شهرآرای، م.، دانش‌ورپور، ز. و دستجردی، ر. (۱۳۸۶). تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و عملکرد تحصیلی: نقش تعهد هویت و بهزیستی روان شناختی. پژوهش در سلامت روان شناختی، ۱ (۱)، ۲۹-۱۶.

شولتز، د. (۱۳۸۰). روان‌شناسی کمال، الگوهای شخصیت سالم. ترجمه گ. خوشدل. تهران: پیکان (تاریخ انتشار اثر اصلی، ۱۹۷۷).

عمادپور، ل. و غلامعلی‌لواسانی، م. (۱۳۹۵). رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده با بهزیستی روان‌شناختی در دانش‌آموزان. مجله روان‌شناسی، ۲۷ (۱)، ۸۵-۷۵.

کریمی، ک.، کلوسیان، ج.، کرامتی، ه.، عربزاده، م. و رضانی، و. (۱۳۹۵). الگوی ساختاری کمال‌گرایی، انگیزش تحصیلی با بهزیستی روان‌شناختی در دانش‌آموزان دبیرستانی. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۳ (۳۹)، ۳۲۷-۳۱۱.

قرائت، م. و محمدی، ع. (۱۳۹۳). رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سلامت روان افراد جوانی تغییر جنسیت. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۳ (۲)، ۳۲-۱۹.

لهستانی‌زاده، ع. و مرادی، گ. (۱۳۸۶). رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت روان در مهاجران. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۷ (۲۶)، ۱۸۰-۱۶۱. مرادی، ا.، طاهری، ص.، جوانیخت، ف. و طاهری، ع. (۱۳۹۱). فراتحلیل تحقیقات انجام‌شده درباره رابطه سلامت روانی و حمایت اجتماعی. فصلنامه تحقیقات علوم رفتاری، ۱۰ (۶)، ۱۱۶-۸۹.

مرادی، ش. (۱۳۹۴). تدوین مدلی علی برای تبیین خرد بر مبنای سرمایه‌های تحولی با وساطت بانندگی در دانشجویان دانشگاه‌های کرمانشاه. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه بوعلی.

مرادی، م.، شیخ‌الاسلامی، ر.، احمدزاده، م. و چراغی، ا. (۱۳۹۳). حمایت اجتماعی، نیازهای روان‌شناختی و بهزیستی روان‌شناختی: واریس یک مدل علی در زنان شاغل. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسی ایرانی، ۳۹ (۱۰)، ۳۰۹-۲۹۷.

مرادی، م.، دهقانی‌زاده، م. و سلیمانی‌خشاب، ع. (۱۳۹۴). حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه‌ای باورهای خودکارآمدی تحصیلی. فصلنامه مطالعات آموزش و یادگیری، ۷ (۱)، ۲۴-۱.

مسعودنیا، ا. (۱۳۹۰). رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده با بروز اختلال افسردگی پس از زایمان. نشریه مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری

محکم‌تر و نتیجه‌گیری‌های قطعی ضروری است. ماهیت مقطعی بودن داده‌ها نیز از محدودیت‌های این پژوهش است. در عین حال در این پژوهش فراوانی و مدت زمان بهره‌مندی شرکت‌کنندگان از سرمایه‌های تحولی و بهزیستی روانی بررسی نشده و بررسی‌های طولی، در پژوهش‌هایی که بر تحول نوجوانان تمرکز دارد، به‌ویژه برای درک اثر طولانی‌مدت این روی‌آورد جامع در بررسی نوجوانان ضروری است. این پژوهش به دانش‌آموزان سال سوم متوسطه دبیرستان‌های شهر همدان محدود شده و بنابراین تعمیم نتایج به سایر پایه‌ها و مقاطع تحصیلی و سایر استان‌ها باید با احتیاط صورت گیرد.

منابع

امیرکافی، م. و اکرمی، ع. ا. (۱۳۹۰). تأثیر سرمایه اجتماعی، درگیری تحصیلی و استراتژی‌های کنار آمدن بر موفقیت تحصیلی (مطالعه موردی شهر ابرکوه). مطالعات جامعه‌شناختی (نامه علوم اجتماعی سابق)، ۱۸ (۳۸)، ۱۱۸-۸۹.

بهداری‌خسروشاهی، ج.، هاشمی‌نصرت‌آباد، ت. و باباپورخیرالدین، ج. (۱۳۹۱). بررسی رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز. فصلنامه پژوهش و سلامت، ۲ (۱)، ۱۵۳-۱۴۵.

بیرامی، م.، موحدی، ی. و موحدی، م. (۱۳۹۳). ارتباط حمایت اجتماعی ادراک‌شده و احساس تنهایی اجتماعی - عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعه دانشجویی. شناخت اجتماعی، ۲ (۳)، ۱۲۲-۱۰۹.

تابع‌بردبار، ف. و رضویه، ع. ا. (۱۳۸۳). بررسی رابطه راهبردهای رویارویی و حمایت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی در دوره نوجوانی. فصلنامه مطالعات تربیتی و روان‌شناسی، ۵ (۱)، ۲۵-۵.

ریاحی، م. ا.، علی‌وردی‌نیا، ا. و پورحسین، س. ز. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی و سلامت روان. رفاه اجتماعی، ۱۰ (۳۹)، ۱۲۱-۸۵. دهقان، ف. (۱۳۹۰). ارائه مدلی علی برای تبیین روابط میان مؤلفه‌های سرمایه‌های تحولی (درونی و بیرونی) با دو بعد هویت اخلاقی (درونی و نمادین) از طریق نقش واسطه‌ای خودتنظیمی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

زنجانی‌طیسی، ر. (۱۳۸۳). ساخت و هنجاریابی آزمون بهزیستی روان‌شناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

سپهرنوش‌مرادی، ف. (۱۳۹۴). رابطه سرمایه‌های تحولی با بهزیستی روان‌شناختی: نقش واسطه‌ای امید. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

- Multidimensional Scale of Perceived Social Support in youth. *Comprehensive Psychiatry*, 49, 195-201.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38 (3), 301-314.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985) Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310-357.
- De Carvalho, J., & Schumacker, R. (2012). Developmental assets model of high risk behaviors, thriving behaviors and juvenile delinquency. *American International Journal of Contemporary Research*, 4 (1-2), 6-11.
- Drescher, C. F., Johnson, L. R., Kurz, A. S., Scales, P. C., & Kiliho, R. P. (2018). A developmental assets approach in east Africa: Can Swahili measures capture adolescent strengths and supports? *Child and Youth Care Forum*, 47(1), 23-43.
- Edwards, D. J. (2007). *Sport psychological skills training and psychological well-being in youth athletes*. Unpublished doctoral dissertation. Department of Biokinetics, Sport and Leisure Sciences, University of Pretoria, Pretoria.
- Hair, J., Black, C., Babin, J., & Anderson, E. (2010). *Multivariate data analysis*. Prentice Hall, USA.
- Helgeston, V. S. & Cohen, S. (2004). Social support and adjustment to cancer: Reconciling descriptive, correlational and intervention research. *Health Psychology*, 15(2), 135-148.
- Gurel, N. (2009). Effects of thinking styles and gender on psychological well-being. *Diunduh pada*, 12, 1-70.
- Johnson, A. D. (2014). *The use of the Developmental Assets Profile at a Residential Treatment Center*. Counselor Education Master's Theses. Paper 174. Retrieved 15 May, 2014 from http://digitalcommons.brockport.edu/edc_theses/174
- Lee, C. (1984). An investigation of psychosocial variables related to academic success for rural Black adolescents. *Journal of Negro Education*, 53, 424-434.
- Lerner, R., M., Lerner, J. V., Almerigi, I., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A., Ma, L., Smith, L., Bobek, دانشگاه تهران (نشریه پرستاری ایران)، ۲۴ (۷۰)، ۱۸-۸ مهنا، س. و طالع‌پسند، س. (۱۳۹۵). رابطه بین حمایت‌های محیطی و خودآگاهی هیجانی با درگیری تحصیلی: نقش میانجی بهزیستی تحصیلی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۳، ۳۱-۴۲.
- میرزاحسینی، ح.، دلاور، ع.، احدی، ح. و ماهر، ف. (۱۳۸۶). عوامل تعیین‌کننده بهزیستی ذهنی: نقش عوامل جسمانی - روان شناختی و عوامل اقتصادی - جمعیت شناختی. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱(۱)، ۱۰۷-۹۲.
- میکائیلی‌منبع، ف. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه ارومیه. *فصلنامه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد*، ۱۶ (۴)، ۷۳-۶۵ هومن، ح. (۱۳۸۷). *مدل‌یابی معادلات ساختاری*، با کاربرد نرم‌افزار لیزرل. تهران: سمت.
- Adelabu, D. H. (2007). Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Journal of Adolescence*, 42 (167), 525- 538.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Benson, P. L. (2003). Developmental assets and asset-building community: Conceptual and empirical foundations. In R. M. Lerner & P. L. Benson (Eds.), *Developmental assets and asset-building communities: Implications for research, policy, and practice* (pp. 19-43). New York, NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Benson, P. L., Leffert, N., Scales, P. C., & Blyth, D. A. (1998). Beyond the village rhetoric: Creating healthy communities for children and adolescents. *Applied Developmental Science*, 2, 138-159.
- Benson, P. L., Scales, P. C., Hamilton, S., & Sesma, J. (2006) Positive youth development so far: Core hypotheses and their implications for policy and practice. *Insights and Evidence*, 3(1), 1-13.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruwer, B., Emsley, R., Kidd, M., Lochner, C., & Seedat, S. (2008). Psychometric properties of the

- wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069-1081.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
- Scales, P. C., & Taccogna, J. (2001). Developmental assets for success in school and life. *The Education Digest*, 66 (6), 34-40.
- Scales, P. C., Benson, P. L., Roehlkepartain, E. C., Sesma, A. Jr., & Van Dulmen, M. (2006). The role of developmental assets in predicting academic achievement: A longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 29 (5), 692-708.
- Scales, P. C. (1999). Reducing risks and building developmental assets: Essential actions for promoting adolescent health. *Journal of School Health*, 69(3), 113-119.
- Schwartz, S. S. O., Chan, C. S., Rhodes, J. E., & Scales, P. C. (2014). Community developmental assets and positive youth development: The role of natural mentors. *Research in Human Development*, 10(2), 141-162.
- Search Institute. (2005). Developmental Assets Profile. User manual. Minneapolis, MN: Author. <http://www.search-institute.org/sites/default/files/a/Fluid-DAP-User-Guide-1-2016.pdf>
- Search Institute. (2002). *The asset approach: 40 elements of healthy development* [Brochure]. Minneapolis, MN: Author.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Sesma, A., Jr., & Roehlkepartain, E. C. (2003). Unique strengths, shared strengths: Developmental assets among youth of color. *Search Institute Insights and Evidence*, 1 (2), 1-13.
- Seligman, M., & Csikszentmihalyi, E. P. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55 (1), 5-14.
- Smith, L. H., & Barker, E. (2009). Exploring youth development with diverse children: Correlates of risk, health, and thriving behaviors. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 14, 12-21.
- D. L., Richman-Raphaei, D., Simpson, I., Christiansen, E. D., & von Eye, A. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents. Findings from the first wave of the 4-H Study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25, 17-71.
- Lerner, R. M., & Benson, P. L. (2003). Developmental assets and asset-building communities: *Implications for research, policy, and practice*. Norwell, MA: Kluwer Academic Publishers.
- Lindfors, P., Berntsson, L., & Lundberg, U. (2006). Factor structure of Ryff's psychological well-being scales in Swedish female and male white-collar workers. *Personality and Individual Differences*, 40(6), 1213-1222.
- Ratelle, C. F., Simard, K., & Guay, F. (2013) University students' subjective well-being: The role of autonomy support from parents, friends, and the romantic partner. *Journal of Happiness Studies*, 14, 893-910.
- Rhodes, J. E., Contreras, J. M., & Mangelsdorf, S. C. (1994). Natural mentor relationships among Latina adolescent mothers: Psychological adjustment, moderating processes, and the role of early parental acceptance. *American Journal of Community Psychology*, 22(2), 211-227.
- Roberts, J. E., & Gotlib, I. H. (1997). Temporal variability in global self-esteem and specific self-evaluation as prospective predictors of emotional distress: Specificity in predictors and outcome. *Journal of Abnormal Psychology*, 106(4), 521-529.
- Rosenfeld, L. B., Richman, J. M., & Bowen, G. L. (2000). Social support networks and school outcomes: The centrality of the teacher. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(3), 205-226.
- Rosenfeld, L. B., Richman, J. M., & Bowen, G. L. (2000). Social support networks and school outcomes: The centrality of the teacher. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(3), 205-226.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological

- school as contributors to adolescent psychological well-being. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 1-12.
- Yang, H., & Farn, C., (2005). An investigation the factors affecting MIS student burnout in Technical Vocational College. *Computer in Human Behaviour*, 21, 917-932.
- Yalcin, I. (2011). Social support and optimism as predictors of life satisfaction of college student. *International Journal for the Advancement & Counselling*, 33, 79-87.
- Zimet, G. D., Dahlen, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.
- Zimmer, Z., & Chen, F-F. (2011). Social support and change in depression among adult in Taiwan. *Journal of Applied Gerontology*, 31, 764-782.
- Siedlecki, K. L., Salthouse, T. A., Oishi, S., & Jeswani, S. (2013). The relationship between social support and subjective well-being across age. *Social Indicators Research*, 117 (2), 561-576.
- Tian, L., Liu, B., Huang, S., & Huebner, E. S. (2013). Perceived social support and school well-being among Chinese early and middle adolescents: The mediational role of self-esteem. *Social Indicators Research*, 113 (3), 991-1008.
- Turner, R. J. (1981). Social support as a contingency in psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 22, 357-367.
- Turashvili, T., & Turashvili, M. (2015). Structural equation model of psychological well-being, a Georgian exploration. *Social and Behavioral Sciences*, 21(8), 4-9.
- Van Ryzin, M., Gravely, A., & Roseth, C. (2009). Autonomy, belongingness, and engagement in

Archive of SID